

רגישות תרבותית וטיפול מודע-הקשר בעבודה סוציאלית

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, המחלקה לעבודה סוציאלית, תואר שני, תשע"ט

שם המרצה: גב' גיתית ברויד, דוא"ל gititbroid@gmail.com

תיאור הקורס:

הקורס עוסק ברגישות תרבותית בעבודה סוציאלית בהקשר של הגירה ושייכות לקבוצות תרבותיות מובחנות. בקורס נעסוק בסוגיות העולות מהמפגש עם סיפורי חיים של מהגרים, במסגרת טיפול מודע-הקשר בפרקטיקת העבודה סוציאלית ובריאות הנפש. סיפור החיים העולה במפגש הטיפולי מתאר את זהויות האדם ואת הזיקה בין הסיפורים האישיים, המשפחתיים והקולקטיביים-תרבותיים. ננסה להבין את מקומה של התרבות בתהליך ובאינטראקציה הטיפולית בעבודה סוציאלית ומהי כשירות תרבותית, ולחדד את המודעות להקשר האישי, המשפחתי, והקולקטיבי-תרבותי במצבי מצוקה ובטיפול בכללותו.

סיפורי החיים והקשרם יילמדו באמצעות ראיונות עם מהגרים, אשר יערכו הסטודנטים. יושם דגש על משמעות הסיפור והקשרו עבור המראיין ועבור המראיין, ועל המפגש בין הזהויות והמטען התרבותי, אשר כל צד מביא למפגש עם ה"אחר". הקורס מתבסס על למידה מתוך נקודת מבט רפלקטיבית, תוך חיבור למושגים מעולם התוכן של הגירה, רב-תרבותיות, וטיפול מודע-הקשר בפרקטיקה של העבודה הסוציאלית.

מטרת הקורס:

פיתוח מודעות להקשר במפגש הטיפולי הבין-תרבותי, והקניית ידע וכלים לעבודה כשירת תרבות בפרקטיקת העבודה הסוציאלית.

יעדי הקורס:

1. פיתוח מודעות למפגש בין זהויות ולזיקה בין סיפור החיים האישי לבין ההקשר המשפחתי והקולקטיבי-תרבותי, בתחום הגירה ורב-תרבותיות.
2. הכרת מושגים מרכזיים מעולם התוכן של הגירה ורב-תרבותיות.
3. התנסות בריאיון נרטיבי ואיסוף סיפורי חיים של מהגרים ושל אנשים במעבר תרבותי.
4. פיתוח חשיבה על דרכי יישום הידע על טיפול רגיש-תרבותי ומודע-הקשר בעבודה סוציאלית.

אופן ההוראה:

הלמידה מתבססת על דיונים בכיתה על בסיס חומר תיאורטי ודוגמאות מן הפרקטיקה. תתקיים הרצאת אורח, וצפייה בקטעי סרטים וחומרים רלוונטיים. הסטודנטים יערכו ראיונות בנושא סיפורי חיים של מהגרים. הראיונות המצולמים יוצגו בכיתה, וינתחו, ויתקיים דיון.

הערכת הסטודנטים בקורס:

מטלה מסכמת – 80%

נוכחות והשתתפות פעילה – 20%

נהלי נוכחות: נוכחות חובה.

מטלות הקורס:

1. **עריכת ריאיון** – ריאיון מצולם עם מהגר/עולה והצגתו בכיתה (יש להקפיד על כללי האתיקה בזמן הראיונות ובהצגות בכיתה). יש להירשם מראש להצגה בכיתה.
2. **עבודת קורס** – עם סיום הקורס תוגש עבודה המבוססת על הריאיון (אפשר בזוגות). העבודה תכלול:

1. ניתוח הריאיון ובו:
 - ניתוח תיאורטי של הנושא או סוגיה שתיבחר מתוך החומר הנלמד בקורס.
 - דיון בהשלכות לפרקטיקה בעבודה סוציאלית.
 - ב. נקודת מבט רפלקטיבית (סיכום אישי עד 2 עמודים).
 - ג. יש לצרף כנספח לעבודה:
 - צילום הריאיון
 - סיכום קצר של הריאיון – 300 מילים (כעמוד אחד).
 - טופס חתום של 'הסכמה מדעת' של המרואיינים.
 - ד. בעבודה ייעשה שימוש בפרטי ביבליוגרפיה רלוונטיים (לפחות 10 מקורות, לפחות 3 באנגלית, לפחות מחצית הפרטים משנת 2005 ואילך, כתיבת פרטי ביבליוגרפיה לפי כללי ה APA) היקף העבודה: עד 10 עמודים (רווח 1.5, פונט 12).

תוכן הקורס ומבנה הקורס: (ייתכנו שינויים בסדר הנושאים)

שבוע מס'	נושא ההרצאה	קריאה מומלצת
1.	מבוא: הצגת הסילבוס, היכרות ומפגש אישי עם הנושא "מפת ההגירה שלי"	נר, א. (2009). מריבוי תרבויות לרב-תרבותיות: אתגרים מקצועיים בעבודה רגישת תרבות עם ילדים והורים. <i>עט השדה</i> , 3, עמ' 4-10.
2.	עבודה סוציאלית בחברה רב-תרבותית: כשירות תרבותית.	קורין-לנגר, נ., ונדן, י. (2012). עבודה סוציאלית בחברה מגוונת ומרובת תרבויות. בתוך: מ' חובב, א' לונטל וי' קטן (עורכים), <i>עבודה סוציאלית בישראל</i> (עמ' 506-526). תל-אביב: הקיבוץ המאוחד. בן-דוד, ע., עמית, ד. (1999). האם עלינו ללמוד רגישות תרבותית? הניסיון הישראלי. <i>חברה ורווחה</i> , י"ט (2), 235-244. National Association of Social Workers. (2015). Standards and indicators for cultural competence in social work practice. Washington, DC: NASW Press Kirmayer, L. J., (2012). Rethinking cultural competence, <i>Transcultural psychiatry</i> . 49, 149-169
3.	הריאיון הנרטיבי – תיעוד סיפורי חיים, הדגמה וראיונות הדדיים	מירסקי, י. (2005). <i>ישראלים: סיפורי הגירה</i> . ירושלים: צבעוני הוצאה לאור. עמ' 19-55. ג'וסלזון, ר. (2015). כיצד לראיין למחקר איכותני. תל אביב: הוצאת מכון מופת. לומסקי פדר, ע', רפפורט, ת', לרנר, י', קונצמן, י' וקפלן, י' (2006). זרות, בית, ויחסי כוח בראיונות עם מהגרים. <i>מגמות מד</i> (4), 636-654. Mirsky, J. (2011). <i>Narratives and meanings of migration</i> . New York: Nova Science Publishers, pp. 175. Bamberg, M. (2006). Stories: Big or small: Why do we care? <i>Narrative Inquiry</i> , 16(1), 139-147.

4.	מפגש בין-תרבותי – יהדות אתיופיה במעבר כקבוצה מייצגת (פעילות עם ספרי ילדים, על פי נעמי שמאל)	בן-אליעזר, א. (2012). "כושי סמבו, בילי-בילי-במבו": כיצד יהודי הופך שחור בארץ המובטחת. בתוך י' שנהב וי' יונה (עורכים), <i>גזענות בישראל</i> (עמ' 111-161). הורנצ'יק, ג' (2011). היתרונות של ריבוי זהויות: השתמעויות ממחקרים על זהות תרבותית והסתגלות. בתוך: א' לשם וד' רואר-סטריאר (עורכים), <i>שונות תרבותית כאתגר לשירותי אנוש</i> . תל אביב: מכון ון ליר, הוצאת הקיבוץ המאוחד (ע' 112-121). ירושלים: מאגנס. כורם, ע' והורנצ'יק, ג' (2013). תפיסות של צעירים יוצאי אתיופיה את הסתגלותם הסוציו-תרבותית בישראל. <i>הגירה</i> , 2, 73-55.
5.	פרקטיקת העבודה הסוציאלית – מהו טיפול מודע-הקשר (ריבוי זהויות). הצגת ריאיון ודיון – חיבור לפרקטיקה: דילמות בטיפול מודע-הקשר בעבודה סוציאלית	יצחקי, ח' ומקרוס, א' (2003). השפעת הגורם התרבותי על ההתקשרות בין העובד הסוציאלי לבין שותפי תפקידו. <i>חברה ורווחה</i> , כג (3), 295-310. רואר-סטריאר, ד' (2016). הכשרה אקדמית לעבודה סוציאלית מותאמת-הקשר עם משפחות: תובנות ואתגרים, <i>חברה ורווחה</i> , לו (3-4), 461-439. גרבלי, ש' (2009). תהליכי איחוי בראייה רב תרבותית בשירות המבחן לנוער במחוזות הדרום וירושלים. <i>עט השדה</i> , 10-4, 3.
6.	משפחת המהגר: התמודדות עם מצבי פגיעות נפשית של בן משפחה. מרצה אורח: מר יבגני קנייפל	Knaifel, E. & Mirsky, J. (2015). Interplay of identities: A narrative study of self-perceptions among mentally ill immigrants from the former Soviet Union. <i>Transcultural Psychiatry</i> , 52(1), 74-95. מרגולין, י', ויצטום, א' (2009). תסמונות נפשיות תלויות תרבות בישראל, <i>פסיכיאטריה</i> , 13: 16-27. Moore, L. J. (2000). Psychiatric contributions to understanding racism. <i>Transcultural Psychiatry</i> , 37(2), 147-183.
7.	הורות בראייה מודעת-הקשר הצגת ריאיון ודיון – חיבור לפרקטיקה: דילמות בטיפול מודע-הקשר בעבודה סוציאלית	יכניץ, ל. (2014). "ילד הוא לא עשב": חוויית ההורות של הורים עולים מחבר העמים במעבר בין-תרבותי. <i>חברה ורווחה</i> , לד (4), 608-577. Strier, D., (1997). In the mind of the beholder. Evaluation of coping styles of immigrant parents. <i>International Migration</i> , 35 (2), 271-286. Hal, M. & Roer-Strier, D. (2006). "What sort of an adult would you like your child to be?": Mothers' developmental goals in different cultural communities in Israel. <i>International Journal of Behavioral Development</i> , 30 (6), 517-528.
8.	תהליכי העברה והעברה נגדית תרבותית הצגת ריאיון ודיון – חיבור לפרקטיקה: דילמות בטיפול מודע-הקשר בעבודה סוציאלית	Perez, R. (1998). The clinician's cultural countertransference: The psychodynamics of culturally competent practice. <i>Clinical Social Work Journal</i> 26(3), 253-270 Chamorro, R. (2003). From the Other Side: Countertransference in Spanish-Speaking Dyads. <i>Journal for the Psychoanalysis of Culture & Society</i> , 8(1) Mirsky, J. (2011). Countertransference blocks in cultural-competence training. <i>Psychoanalytic Social Work</i> , 18, 136-148
9.	"ניב המצוקה" התרבותי בבריאות הנפש	אלקרינאוי, ע' (2002). עבודה סוציאלית עם פונים ערבים במערכות בריאות הנפש. <i>חברה ורווחה</i> , כב(1), (75-97).

יונגמן, ר., וזילבר, ג. (2012). מצוקה נפשית והשימוש בשירותי בריאות הנפש בקרב אתיופיה בישראל. בתוך: נ' גריסרו וא' ויצטום (עורכים), <i>היבטים חברתיים, תרבותיים ושל עולי אתיופיה בישראל</i> , עמ' 113-126. באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון והסוכנות היהודית.	הצגת ריאיון ודיון – חיבור לפרקטיקה: דילמות בטיפול מודע-הקשר בעבודה סוציאלית	
Slutzki, K. (2004). The house taken over by ghosts: Culture, migration, and the developmental cycle of a Moroccan family invaded by hallucinations. <i>Families, Systems, & Health</i> , 22(3), 321-337.		
nick, L. (2003). The 1.5 generation of Russian immigrants in Israel between integration and socio-cultural retention. <i>Diaspora</i> , 12(1), 39-66. פוניזובסקי-ברגלסון, י' וקוסנר א' (2015). הסתגלותם הפסיכולוגית של מהגרים צעירים יוצאי ברית המועצות לשעבר: ההיבט של תיווך שפה ותרבות. <i>הד האולפן החדש</i> , 11, 11-25.	דורות בהגירה – דור 1, דור 1 וחצי הצגת ריאיון ודיון – חיבור לפרקטיקה: דילמות בטיפול מודע-הקשר בעבודה סוציאלית	10.
הורות בקרב יוצאי בוכרה. הקשבה ל"שפת המצוקה" – קלינית, הצגת ריאיון ודיון – חיבור לפרקטיקה		11.
מ, ח' (2007). עיצוב זהות קבוצתית בתהליכי הגירה, <i>פעמים</i> , 112/111, תשס"ז, 145-183.		
Baum, N. (2007). Social work practice in conflict-ridden areas: Cultural sensitivity is not enough. <i>British Journal of Social Work</i> , 37 (5), 873-891 Baum, N. (2011). Issues in psychotherapy with clients affiliated with the opposing side in a violent political conflict. <i>Clinical Social Work Journal</i> , 39(1), 91-100 Nadan, Y., Weinberg-Kurnik, G. & Ben-Ari, A. (2015). Bringing Context and Power Relations to the Fore: Intergroup Dialogue as a Tool in Social Work Education. <i>British Journal of Social Work</i> , 45, 260-277	הדינמיקה ויחסי הכוח של מיעוט-רוב בחדר הטיפולים הצגת ריאיון ודיון – חיבור לפרקטיקה: דילמות בטיפול מודע-הקשר בעבודה סוציאלית	12
	סיום וסיכום הקורס	14